

Доситеј Обрадовић, 275 година од рођења, 245 година од доласка у Плавно

УСПОМЕНА НА ПРВОГ ПЛАВАЊСКОГ УЧИТЕЉА

Ових дана изложбом портрета Доситеја Обрадовића отвореном у Музеју Вука и Доситеја у Београду и недавно одржаном академијом у београдском Народном позоришту обиљежава се 275 година од рођења, а ове године је и Доситејев плавански јубилеј, 245 година од доласка у наше село гдје је био први учитељ и у којем је написао књигу „Ижица“, која је позната и као „Првенац“.

Рођен је, према највећем броју доступних података, 1739. године, у Чакову (Банат), на подручју данашње Румуније. Има и података да је рођен двије, три па и пет година касније. Свјетовно име је Димитрије. Овај књижевник, филозоф, педагог и народни просвјетитељ је једна од најзначајнијих и најутицајнијих личности српског народа крајем 18. и почетком 19. вијека. Био је и један од најобразованијих Европљана у то вријеме.

У Далмацију је дошао први пут у зиму 1760/61, након што је напустио манастир Хопово на Фрушкој гори, и преко Славоније стигао у Загреб, гдје је кратко вријеме учио латински. Преко Петриње и манастира Крупа стигао је у Книнско Поље, гдје је био учитељ „три миле године“.

Послије путовања Црном Гором и Медитераном, гдје је науковао и замонашен, ради у Голубићу, поново је учитељ. Због куге одлази у Далматинско Косово код попа Аврама Симића, и у Братској кући у Орлићу, пише за његову најстарију кћерку Јелену своје прво дјело „Буквица“.

Слиједило је још једно избивање из сјеверне Далмације. Доситеј преко Млетака и Задра, почетком 1769, долази у наше Плавно. При цркви Светог Ђурђа, у Братској кући, био је учитељ (први у Плавну дотад). Као један од капелана обилазио је плавањску и још неке парохије. У Плавну је завршио „Ижицу“ (плавањско усмено предање је памти под насловом „Ижица“), а започео је писање још два књижевна дјела „Христоитије“ и „Венца од алфавита“, које је завршио у Скрадину.

Неко вријеме био је проповједник у православној цркви Светог Илије у Задру, а затим преко Трста одлази у Беч да учи њемачки. Учио је и, углавном као приватни учитељ деценијама касније, радио у више европских центара. У Трст се вратио 1803. године а четири године касније преко Љубљане и Сиска стигао је у устаничку Србију, на позив војводе Ђорђа Петровића Карађорђа. Доситеј је 1808. године, са Иваном Југовићем, основао у Београду Велику школу, а 1810. оснива богословију. Био је први министар просвјете у обновљеној српској држави. Као члан Правитељствујућег совјета српског (устаничке владе) учествовао је у изради закона.

Умро је у Београду 1811. године. Његов ковчег носили су наизмјенично највећи државни великодостојници. За ковчегом су ишли Карађорђе и први човјек српског Совјета, Младен Миловановић. Доситејеве мошти су са десне стране главног улаза у Саборну цркву у Београду (на лијевој старни су мошти Вука Стефановића Караџића).

На гроб су уклесани стихови:

Востани, Србије,

давно си заспала,

у мраку лежала;

Сада се пробуди

и Србље возбуди!

Најзначајнија дјела: Писмо Харалампију (1773), Живот и прикљученија (1783, 1788), Совјети здравог разума (1784), Басне (1788), Песна о избављењу Србији (1789), Собраније (1793), Етика (1803), Пјесна на инсурекцију Србијанов (1804) и друга. За Доситејевог живота Лукијан Мушицки је објавио његове Изабране басне (1800), посмртно су му приредили и издали дјела Павле Соларић Мезимца (1818), Константин Пејичић Христоитију... и Венац од алфавита (1826), Георгије Магарашевић Писма (1829), Севастијан Илић (или Илијић) Првенац, Ижица или Доситејева Буквица (1830).